

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

یادداشت هفتگی

سیاست‌گذاری اقتصاد و توسعه کشاورزی و روستایی

سال ۳ / شماره ۱۴۰۱/۳۹

۱۴۰۱/۱۰/۰۳

مطالب این شماره

تحولات اشتغال روستایی- دوره ۱۳۸۴-۱۴۰۱ ۲

تهیه و تحلیل: محمد دشوارپسند

ناظر علمی: محمدرضا بخشی

هرم سنی جمعیت روستایی کشور در سال ۱۴۳۰ بر

اساس سناریوی محتمل ۴

تهیه و تحلیل: محمدرضا بخشی

ناظر علمی: مجتبی پالوج

این موسسه با کمال احترام و سپاس، پذیرای نظرات ارزشمند
خوانندگان این اثر می‌باشد

تلفن: ۴۲۹۱۶۰۰۰ نمابر: ۸۸۹۶۶۶۰ صندوق پستی: ۱۵۱۵-۱۵۸۱۵
کدپستی: ۳۷۳۱۳-۱۵۹۸۶

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir
<http://www.agri-peri.ac.ir>

عنوان خبر: تحولات اشتغال روستایی- دوره ۱۳۸۴ - ۱۴۰۱

تهیه و تحلیل: محمد دشوار پسند

ناظر علمی: محمدرضا بخشی

کد: PN-3-14011003-(68)

خلاصه متن خبر

تحلیل تحولات اشتغال در اقتصاد روستاهای کشور در دوره ۱۳۸۴ تا تابستان ۱۴۰۱ نشان می‌دهد که سهم شاغلان روستایی در بخش‌های صنعت و خدمات افزایش و در بخش کشاورزی کاهش داشته است. تعداد شاغلان روستایی در بخش کشاورزی، ۱/۶۴ میلیون نفر (نزدیک به ۳۹ درصد) کاهش یافته است. این تحلیل بر اساس داده‌ها و اطلاعات مرکز آمار ایران انجام شده است.

تحلیل و پیشنهاد سیاستی

بررسی تحولات ساختار اشتغال در روستاها نشان می‌دهد که اشتغال در بخش‌های صنعت و خدمات به ترتیب ۵/۱ و ۷/۶ درصد افزایش و در بخش کشاورزی ۱۲/۷ درصد کاهش یافته است. بررسی جزئیات اشتغال در بخش کشاورزی حاکی از آن است که بخش قابل توجهی از این تغییرات (۴/۵ درصد) مربوط به سال‌های اخیر (۱۳۹۸ تا ۱۴۰۰) است که بیماری کرونا و خشکسالی از مهم‌ترین علت‌های آن می‌تواند باشد.

(۲۱/۴ درصدی) است. تعداد شاغلان بخش صنعت نیز اندکی کاسته شده است. برعکس این دو بخش، شاغلان بخش خدمات در مناطق روستایی افزایش ۱۱/۱ درصدی داشته است. البته باید توجه نمود که اطلاعات اشتغال مربوط به فعالیتهای کشاورزی تولید مواد خام است و درعین حال اشتغال صنعت و یا خدمات بدلیل عدم وجود تفکیک نوع اشتغال در اطلاعات مرکز آمار ایران مشخص نیست خدمات وابسته به کشاورزی و یا غیروابسته به کشاورزی است.

جدول ۱- تعداد شاغلان بخش‌های اقتصادی در مناطق روستایی در دوره ۱۳۸۴ تا تابستان ۱۴۰۱ (نفر)

سال	صنعت	خدمات	کشاورزی	کل
۱۳۸۴	۱۷۸۹۷۸۹	۱۳۵۵۸۹۴	۴۲۵۱۴۳۳	۷۳۹۷۱۱۶
تابستان ۱۴۰۱	۱۷۰۵۴۷۱	۱۵۰۶۳۲۹	۲۶۰۵۴۴۰	۵۸۱۷۱۴۰
تغییرات تابستان ۱۳۸۴ به ۱۴۰۱	-۸۴۳۱۸	۱۵۰۳۳۵	-۱۶۴۵۹۹۳	-۱۵۷۹۹۷۶
درصد تغییرات تابستان ۱۴۰۱ به ۱۳۸۴	-۴/۷	۱۱/۱	-۳۸/۷	-۲۱/۴

نمودار ۲- وضعیت اشتغال بخش‌های اقتصادی در مناطق روستایی در دوره ۱۳۸۴ تا تابستان ۱۴۰۱ (میلیون نفر)

جمع بندی

- در دوره مورد بررسی، ساختار اشتغال روستایی تغییر کرده و نه تنها سهم بخش کشاورزی در مقایسه با بخش خدمات و صنعت کاهش یافته است، بلکه تعداد شاغلین بخش کشاورزی نیز حدود ۳۹ درصد کاهش یافته است.

نمودار ۱- سهم بخش‌های اقتصادی از اشتغال روستایی در دوره ۱۳۸۴ تا تابستان ۱۴۰۱ (درصد)

بررسی تعداد شاغلان در بخش‌های اقتصادی حاکی از کاهش حدوداً ۳۹ درصدی اشتغال روستایی (۱/۶۴ میلیون نفر) در بخش کشاورزی و متعاقب آن، نزول قابل توجه اشتغال کل

- عوامل گوناگونی در تحولات اشتغال روستایی کشور تاثیرگذار است. بررسی اولیه در خصوص عوامل فوق حاکی از آن است که در طول دوره ۱۳۸۴ - ۱۴۰۰، خالص جمعیت روستایی به دلیل مهاجرت کاهش نیافته است؛ هر چند تغییر ساختار آن محتمل است زیرا جوانان روستایی برای شغل یابی به شهر آمده و بازنشستگان شهری جای آنها را گرفته‌اند. در واقع، مهاجرت معکوس رخ داده است. همچنین بررسی فاکتور «تبدیل روستا به شهر» حاکی از آن است که بالغ بر ۵۰۰ روستا به شهر تبدیل شده است.

عنوان خبر: هرم سنی جمعیت روستایی کشور در سال ۱۴۳۰

بر اساس سناریوی محتمل

تهیه و تحلیل: محمدرضا بخشی

ناظر علمی: مجتبی پالوج

کد: PN-3-14011003-(69)

خلاصه متن خبر

تحلیل مبتنی بر داده‌های مرکز آمار نشان می‌دهد سهم جمعیت بالای ۶۰ سال از کل جمعیت روستایی کشور در سال ۱۴۰۰ حدود ۱۱ درصد می‌باشد و بر اساس سناریوی محتمل با سه برابر افزایش به ۳۰ درصد در سال ۱۴۳۰ خواهد رسید و لازم است برای چالش پیری جمعیت از هم اکنون تدبیر شود.

تحلیل و پیشنهاد سیاستی

پیش بینی تحولات جمعیتی از مهمترین متغیرهای برنامه‌ریزی است. آگاهی از تعداد جمعیت، توزیع سنی و جنسی آن و چگونگی تغییرات جمعیتی آن جایگاه ویژه‌ای در برنامه‌ریزی دارد و احتمال توفیق برنامه‌های توسعه را افزایش می‌دهد. در این میان ساختار و هرم سنی جمعیت در مناطق روستایی به دلیل کاربر بودن فعالیت‌های روستایی و کشاورزی دارای اهمیت دو چندان می‌باشد. جمعیت روستایی و کشاورزی سالمند می‌تواند به معنای نیروی کار با انرژی کمتر، ضعف نوآوری و کارآفرینی، کاهش پذیرش فناوری، ضعف فعالیت‌های دانش بنیان، ناپایداری در تولید غذا و کاهش بهره‌وری باشد. همچنین در آینده سالمندی روستاها به دلیل افزایش هزینه‌ها (نظیر هزینه درمان و سلامتی) و افزایش پرداخت‌های جبرانی موجب خواهد شد که جامعه روستایی بدهکار دولت بوده و همواره مورد انتقاد باشد.

در نوشتار حاضر با استفاده از مطالعات و داده‌های مرکز آمار ایران و بر اساس سناریوی محتمل (نرخ باروری ۱٫۶)، سهم جمعیتی سالمندان روستایی و هرم سنی جمعیت روستایی در افق سال ۱۴۳۰ برای برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران توسعه روستایی و بخش کشاورزی به تصویر کشیده شد.^۱

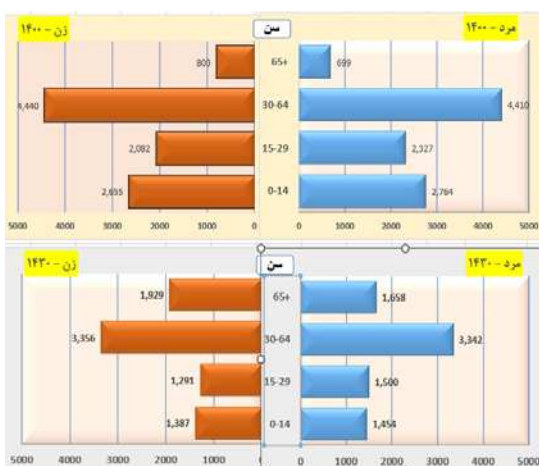
بر اساس پیش بینی مرکز آمار ایران، جمعیت مناطق روستایی^۲ کشور از حدود ۲۰ میلیون نفر در سال ۱۴۰۰ به کمتر از ۱۶ میلیون نفر در سال ۱۴۳۰ خواهد رسید.

مقایسه هرم سنی کل جمعیت مناطق روستایی در سال ۱۴۰۰ نسبت به سال ۱۴۳۰ حاکی از آن است که سهم گروه سنی ۱۵-۲۹ سال از حدود ۲۳ درصد به ۱۷/۵ درصد و سهم گروه سنی ۳۰-۶۴ از حدود ۴۴ درصد به حدود ۴۲ درصد کاهش می‌یابد و از طرف دیگر سهم جمعیت بالای ۶۵ سال از ۷/۴ درصد به ۲۲/۵ درصد افزایش می‌یابد.

نمودار ۱ هرم سنی جمعیت روستایی در سال ۱۴۰۰ و ۱۴۳۰ را به تفکیک جنسیت نشان می‌دهد. بطور نسبی تغییرات در ساختار سنی در میان زنان اندکی بیشتر از مردان است.

نمودار ۱ هرم سنی جمعیت روستایی در سال ۱۴۰۰ و ۱۴۳۰ را به تفکیک جنسیت نشان می‌دهد. بطور نسبی تغییرات در ساختار سنی در میان زنان اندکی بیشتر از مردان است.

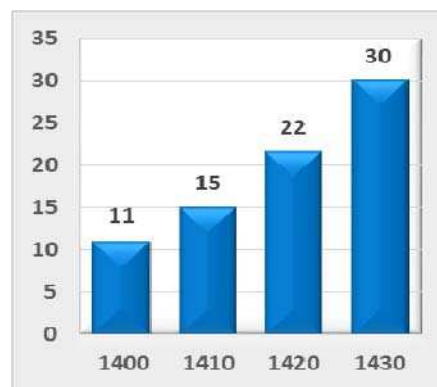
نمودار ۲ نشان می‌دهد که سهم جمعیت بالای ۶۰ سال در مناطق روستایی از ۱۱ درصد در سال ۱۴۰۰ به ۳۰ درصد در سال ۱۴۳۰ افزایش می‌یابد.

نمودار ۱ - هرم سنی جمعیت روستایی در سال ۱۴۰۰ و ۱۴۳۰ (ماخذ: تهیه شده بر اساس داده‌های مرکز آمار ایران)

۱ - برای آگاهی از نحوه محاسبات و عوامل دخیل در محاسبات به سایت مرکز آمار ایران مراجعه شود.

۲ - شامل جمعیت روستایی و غیرساکن می‌باشد.

نمودار ۲- سهم جمعیت بالای ۶۰ سال در مناطق روستایی (درصد)
(ماخذ: تهیه شده بر اساس داده‌های مرکز آمار ایران)

جمع بندی

سهم سالمندان در ترکیب جمعیت روستایی کشور در دهه‌های آتی افزایش قابل توجهی خواهد داشت. در کنار سالمندی جمعیت، بعد خانوار نیز از فاکتورهای قابل تامل است. انجام فعالیت‌های مزرعه با یک نفر نیروی کار (انفرادی) بسیار سخت است و نیازمند حداقل دو نفر می‌باشد. همچنین لازم به ذکر است که بخشی از سالمندان شهری نیز پس از بازنشستگی به مناطق روستایی بر می‌گردند و سهم سالمندان را تشدید نموده و در برخی مناطق جای گروه سنی جوان را تنگ‌تر خواهند نمود. کشاورزی هوشمند و افزایش نقش فناوری، تقویت حضور شرکت‌ها در مناطق روستایی و بخش کشاورزی، تشویق و انتقال هدفمند و برنامه ریزی شده جوانان و میانسالان از شهرها به روستاها، ایجاد نظام حمایتی (بیمه و تضمین درآمد کشاورزی) از جمله راهکارهای مدیریت چالش پیری جمعیت روستایی و کشاورزی در برخی کشورها (نظیر ژاپن) می‌باشد.

تهران - بلوار کریم خان زند - انتهای خیابان شهید عضدی (آبان) جنوبی - خیابان رودسر - پلاک ۵
تلفن: ۴۲۹۱۶۰۰۰ نمابر: ۸۸۹۶۶۶۰ صندوق پستی: ۱۵۱۵-۱۵۸۱۵ کدپستی: ۳۷۳۱۳-۱۵۹۸۶

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir

ECE: ece.aperi@agri-peri.ac.ir

www.agri-peri.ac.ir